

**Piotr Zarzycki, Jacek Grobelny,
Wojciech**

**Górskie schroniska a potencjał
turystyczny Karkonoszy**

Ekonomiczne Problemy Usług nr 52, 295-306

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PIOTR ZARZYCKI, JACEK GROBELNY, WOJCIECH WIESNER

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

GÓRSKIE SCHRONISKA A POTENCJAŁ TURYSTYCZNY KARKONOSZY

Wprowadzenie

Konkurencyjność górskich rejonów turystycznych w sposób istotny uzależniona jest od występujących w nich zasobów turystycznych oraz dobrze rozwiniętej infrastruktury turystycznej. Znaczenie tego drugiego elementu (zagospodarowanie turystyczne) dla turystyki bardzo mocno podkreślał już w latach ubiegłych O. Rogalewski, który twierdził, że „uprawianie turystyki jest możliwe dzięki temu, że trasy, po których turysta porusza się, oraz miejsca, w których przebywa, są wyposażone w urządzenia ułatwiające, a niekiedy w ogóle umożliwiające zaspokojenie podstawowych potrzeb, jakie odczuwa on w czasie swojej podróży”¹. Wymieniając te potrzeby (m.in. dotarcia do celu podróży i poruszania się po nim, odżywiania się, noclegu przy wędrownkach trwających dłużej niż jeden dzień), autor wskazywał również na urządzenia, które umożliwiają ich zaspokajanie. Są to: baza komunikacyjna, żywieniowa, noclegowa i towarzysząca. W przypadku obszarów górskich ten „czysty” podział często jednak nie występuje. Miejscem, które skupia w sobie większość funkcji przypisanych urządzeniom bazy noclegowej, żywieniowej i towarzyszącej, jest schronisko górskie. Potwierdza to T. Lijewski i inni w przyjętej przez siebie definicji schroniska, z której można dowiedzieć się, że „(...) poza noclegami obiekty te świadczą również usługi gastronomiczne lub co najmniej dysponują urządzeniami umożliwiającymi przyrządzanie posiłków przez turystów oraz dysponują suszarnią odzieży i ewentualnie wypożyczalnią sprzętu”². Czy jed-

¹ O. Rogalewski, *Zagospodarowanie turystyczne*, WSiP, Warszawa 1977, s. 12.

² T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa 1998, s. 178.

nak poziom poszczególnych elementów schroniska i jego bliskiego otoczenia, a w konsekwencji i oferowanych usług w karkonoskich schroniskach jest satysfakcjonujący dla turystów? Na tak postawione pytanie autorzy opracowania postarają się udzielić odpowiedzi.

1. Grupa i metoda badawcza

W roku 2006 na terenie Karkonoskiego Parku Narodowego przeprowadzono badania, które w ramach projektu badawczego dotyczącego *Współczesnej pieszej turystyki górskiej w Polsce i jej wybranych uwarunkowań*, ukierunkowane zostały między innymi na analizę ocen pieszych turystów górskich w zakresie określonych „warunków” (pojęcie wprowadzone przez kierownika projektu) dotyczących stanu schronisk górskich i warunków wokół nich. Autorzy badania przyjęli podział ocenianych elementów na 5 grup warunków. W grupie warunków noclegowych ujęto możliwość wyboru pokoju, wygodne miejsce noclegowe, czystość pokoi, stan i wyposażenie pokoi, oświetlenie pokoi, nocleg zastępczy oraz cenę za nocleg; warunków gastronomicznych: możliwość sporządzenia posiłku, darmowy wrzątek, godziny otwarcia kuchni oraz jakość i zróżnicowanie posiłków; warunków sanitarnych: dostęp do ciepłej wody, dostęp do sanitariatów i natrysków, czystość sanitariatów i natrysków oraz czystość i funkcjonowanie świetlicy; warunków okołoschroniskowych: czystość wokół schroniska, położenie schroniska w otoczeniu, miejsce do odpoczynku wokół obiektu oraz ilość i rozmieszczenie śmietników; warunków wspomagających: kompetencja i uprzejmość obsługi, atmosfera w schronisku, przestrzeganie ciszy nocnej, dostęp do telefonu oraz możliwość wysuszenia odzieży. Ponadto w badaniach założono wytypowanie schronisk górskich, które w ocenie turystów górskich uznać należy za najbardziej atrakcyjne i mniej atrakcyjne, przyjmując kryterium „atmosfery” w schronisku, jego położenia oraz standardu, jakim dysponuje. W celu zweryfikowania tak postawionego problemu badawczego posłużono się metodą sondażu diagnostycznego z zastosowaniem techniki ankietowej, co pozwoliło na przyjęcie założenia, że odpowiedzi respondentów będą charakteryzować się dużą otwartością i szczerością.

Materiał empiryczny stanowią odpowiedzi uzyskane od 210 respondentów, którzy korzystali z noclegu w schroniskach górskich Karkonoszy. Takie założenie miało spowodować dotarcie do grupy tzw. turystów wędrowniczych, którzy charakteryzują się już pewnym doświadczeniem turystycznym, a w konsekwencji i większą świadomością oczekiwań w odniesieniu do standardu, funkcjonalności czy przeznaczenia górskich obiektów noclegowych.

Charakteryzując grupę badawczą, należy stwierdzić, że najczęściej były to osoby młode w wieku od 19 do 35 roku życia (ponad 2/3 respondentów), posiadające lepsze wykształcenie (93% osób posiadało minimum wykształcenie średnie, z cze-

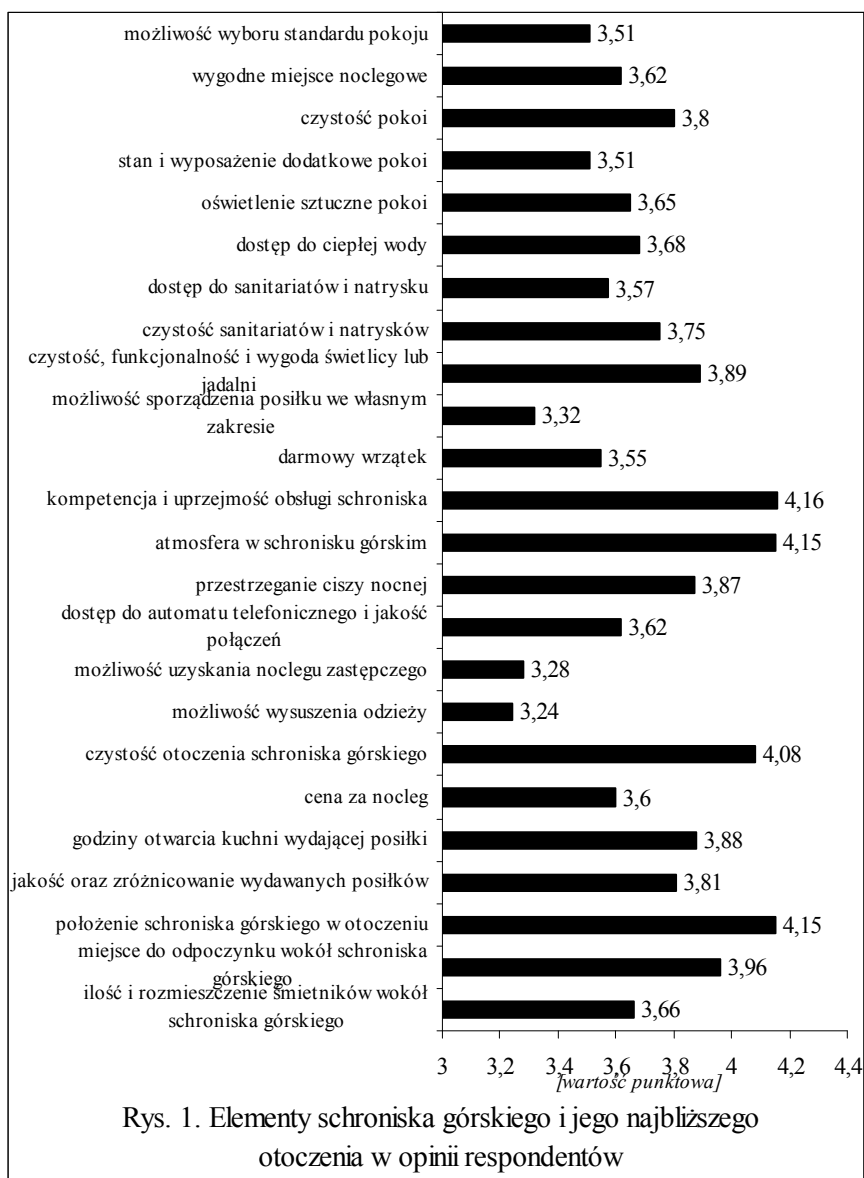
go 38,6% przypada na wykształcenie wyższe). Największą grupę tworzyli studenci (42,3%) oraz pracownicy umysłowi (23,1%) pochodzący najczęściej z miast (80,9%) województwa dolnośląskiego (43,2%). W analizowanej grupie nie odnotowano znaczących różnic w zakresie płci (54,7% – mężczyźni) oraz stanu cywilnego (60,5% – osoby stanu wolnego).

2. Wyniki badań

Analiza ocen przypisanych przez respondentów poszczególnym czynnikom skłania do wykazania niezbyt wysokiej wartości górskich obiektów noclegowych dla potencjału turystycznego Karkonoszy. Największe wartości punktowe w przyjętej umownie skali ocen (średnia powyżej 4 punktów) zyskały elementy należące do grupy warunków „wspomagających” (kompetencja i uprzejmość obsługi schroniska, atmosfera w schronisku) oraz „okołoschroniskowych” (położenie schroniska w górskim otoczeniu, czystość wokół schroniska). Największe natomiast zastrzeżenia wśród badanych turystów budziły elementy należące do grupy warunków noclegowych (możliwość uzyskania zastępczego noclegu, wyboru standardu pokoju oraz ich stanu i wyposażenia dodatkowego) oraz gastronomicznych (możliwość sporządzenia posiłku we własnym zakresie oraz otrzymanie darmowego wrzątku), osiągając poziom punktowy od 3,28 do 3,51. Najniżej ocenionym elementem spośród wszystkich był brak możliwości wysuszenia odzieży, osiągając wartość 3,24 punktu (rysunek 1).

Badanych poproszono także o wskazanie trzech najważniejszych w ich odczuciu elementów schroniska górskiego, które stanowią o jego wartości i znaczeniu. Okazuje się, że warunki noclegowe w postaci czystości pokoi (41,9%) i wygodnego miejsca noclegowego (38,1%) oraz tworzona przez samych turystów atmosfera w schronisku (ponad 31%) to najistotniejsze elementy wskazywane przez respondentów. Pozostałe odpowiedzi, których wartości były dość wysokie, to położenie schroniska w otoczeniu (28%), czystość sanitariatów (25,7%) oraz dostęp do ciepłej wody (17,1%). Odpowiedzi, które były wskazywane przez blisko co dziesiątą osobę, to cena za nocleg, stan i wyposażenie dodatkowe pokoi oraz kompetencje i uprzejmość obsługi. Dla prawie 9% osób ważny był dostęp do sanitariatów i natrysków, a więc ich ilość adekwatna do wielkości schroniska. Niemal równie istotnym czynnikiem okazała się czystość otoczenia budynku, którą wskazało 8,1% respondentów oraz możliwość wyboru standardu pokoju (7,14%). Rzadziej wskazywanymi elementami były: jakość i zróżnicowanie wydawanych posiłków (5,24%), darmowy wrzątek (4,76%), czystość, wygoda i funkcjonalność świetlicy-jadalni (4,29%) oraz możliwość sporządzenia posiłku we własnym zakresie (3,33%). Najmniej ważne dla respondentów elementy, dla których odsetek wyniósł

poniżej 3%, to sztuczne oświetlenie pokoju (2,38%) oraz przestrzeganie ciszy nocnej (1,9%).

Rys. 1. Elementy schroniska górskiego i jego najbliższego otoczenia w opinii respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Analizując poszczególne elementy schroniska górskiego, zdecydowana większość respondentów (86%) uznała, że nie oczekiwałaby niczego więcej w ocenianych schroniskach. Wśród pozostałych badanych (14%) najczęściej wymieniane elementy, które powinny się znaleźć w schronisku, to radio, łącze internetowe, czajnik elektryczny, dostęp do prądu bez względu na godzinę, wtyczki w pokojach, sztućce, koce, darmowy wrzątek oraz zróżnicowane posiłki.

Zebrany materiał badawczy poddano analizie pod kątem szczegółowej oceny każdego z badanych schronisk. Respondenci mogli ocenić (w skali od 2 do 5) 24 główne elementy występujące w obiektach i wokół nich, jakie zostały wyróżnione przez autorów w postaci pięciu kategorii „warunków” (patrz rozdział 1. Grupa i metoda badawcza).

Średnia ocen poszczególnych elementów, a następnie wskazanych „warunków” pozwoliła określić ranking schronisk górskich w Karkonoszach (rysunek 2). Najwyżej ocenianym schroniskiem górskim Karkonoszy jest „Samotnia”, a w następnej kolejności schroniska „Pod Łabskim Szczytem”, „Szrenica” oraz „Na Przełęczy Okraj”. Wspomnieć należy, że były to jedyne obiekty, które otrzymały średnią powyżej 4 punktów. Najmniejszą wartość (jedynie 3,33 pkt) otrzymało schronisko „Odrodzenie”

Rys. 2. Schroniska górskie Karkonoszy wg średniej oceny

Rys. 2. Schroniska górskie Karkonoszy wg średniej oceny

Źródło: opracowanie własne.

Posiadając powyższą wiedzę, warto przyrzeć się poszczególnym grupom warunków składających się na tę ocenę, ale w odniesieniu do poszczególnych schronisk górskich (rysunek 3).

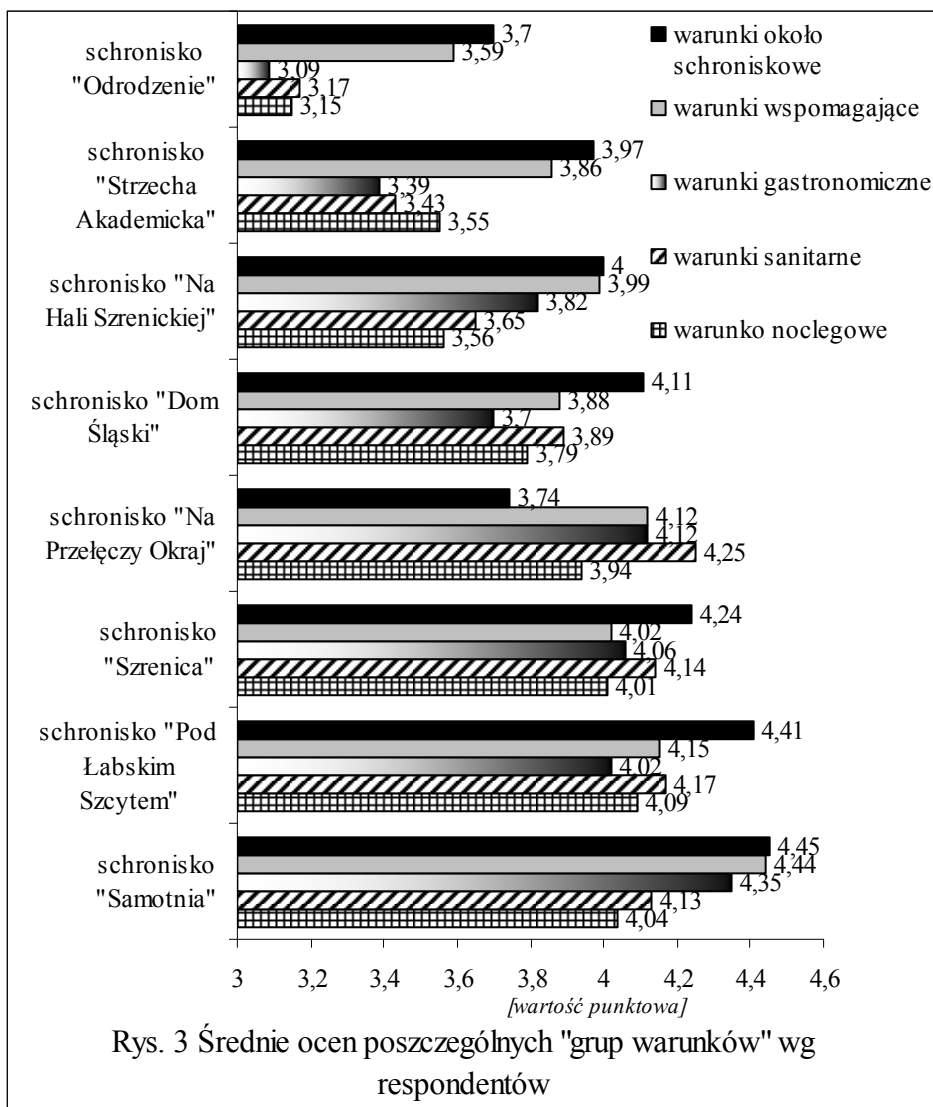
W prawie wszystkich objętych badaniami schroniskach górskich (wyjątkiem jest schronisko „Na Przełęczy Okraj”) najwyższe oceny respondenci przyznawali za warunki okołoschroniskowe. Nadmienić jednak należy, że w większości o średniej decydowały takie elementy, jak położenie schroniska górskiego w otoczeniu oraz miejsca do odpoczynku wokół obiektu, które oceniane były zazwyczaj na 5 lub 4. Najniższe oceny otrzymywał przeważnie element dotyczący ilości i rozmieszczenia śmietników wokół budynku.

Warte podkreślenia są także warunki wspomagające, które wraz z warunkami okołoschroniskowymi zdecydowanie dominują w przypadku schronisk „Odrodzenie”, „Strzecha Akademicka” oraz „Na Hali Szrenickiej”. W mniejszym zakresie dotyczyło to schronisk „Samotnia”, „Pod Łabskim Szczytem” oraz „Dom Śląski”. Jedynie w przypadku schroniska „Szrenica” warunki te spośród prawie wszystkich były oceniane najslabiej (niżej oceniono jedynie warunki noclegowe o 0,1 pkt), choć i tak średnia wyniosła powyżej 4 punktów.

W odniesieniu do powyższych warunków (okołoschroniskowe i wspomagające) należy wyraźnie zaznaczyć, że stanowią one o wartości badanych schronisk. Pozostałe warunki, tj. noclegowe, sanitarne i gastronomiczne, stanowiły wartość w miarę równorzędną jedynie w przypadku takich schronisk, jak „Pod Łabskim Szczytem”, „Szrenica” oraz „Na Przełęczy Okraj”.

Ciekawostką jest najwyższa wartość warunków gastronomicznych w przypadku schroniska „Na Przełęczy Okraj” oraz spośród wszystkich badanych schronisk w tym zakresie. W odniesieniu do tych warunków istnieje także duża rozbieżność w ocenie poszczególnych elementów. Największy wpływ na „zaniżanie” średniej oceny miał brak udogodnień służących samodzielnemu przyrządzaniu posiłków, a także brak dostępu do darmowego wrzątku, co u wielu turystów wzbudza skrajnie negatywne emocje. Wyżej natomiast oceniano zróżnicowanie wydawanych posiłków i ich jakość oraz godziny otwarcia bufetu lub kuchni.

Takie schroniska jak „Strzecha Akademicka”, a nade wszystko „Odrodzenie”, zyskały w opinii turystów najslabsze oceny w prawie każdym badanym aspekcie (wyjątek stanowią warunki okołoschroniskowe w przypadku schroniska „Na Przełęczy Okraj”). Najniższe wartości w obu schroniskach otrzymały warunki gastronomiczne, a w szczególności brak możliwości przygotowania posiłku we własnym zakresie oraz otrzymanie darmowego wrzątku.

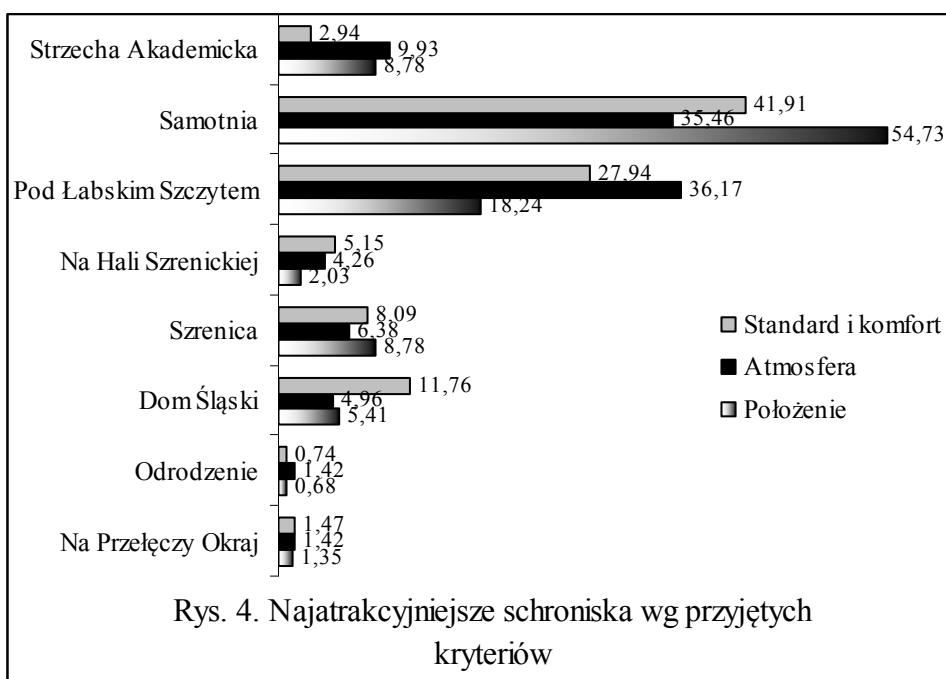
Rys. 3. Średnie ocen poszczególnych „grup warunków” wg respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Oprócz ocen, jakie respondenci przypisywali poszczególnym elementom badanych schronisk górskich, poproszono ich także o wskazanie najatrakcyjniejszego i najmniej atrakcyjnego schroniska górskiego Karkonoszy pod względem położenia w otoczeniu, atmosfery oraz standardu i komfortu wypoczynku. Należy przy tym

zwrócić uwagę, że dla autorów oznacza to wprowadzenie dwóch odmiennych rankingów, tworzonych w oparciu o opinie badanych turystów górskich.

W kategorii „najatrakcyjniejsze położenie” najczęściej wskazywane było schronisko „Samotnia”, które wskazała ponad połowa badanych (54,7%). Obiekt ten zdystansował pod tym względem konkurencję dość istotnie. Kolejne bowiem schronisko – „Pod Łabskim Szczytem” – zyskało uznanie u ponad 18% badanych, a trzecie miejsce przypadło dwóm obiektom równocześnie, tj. „Szrenicy” oraz „Strzesze Akademickiej”, ze wskazaniem procentowym na poziomie 8,78 (rysunek 4).

Rys. 4. Najatrakcyjniejsze schroniska wg przyjętych kryteriów

Źródło: opracowanie własne.

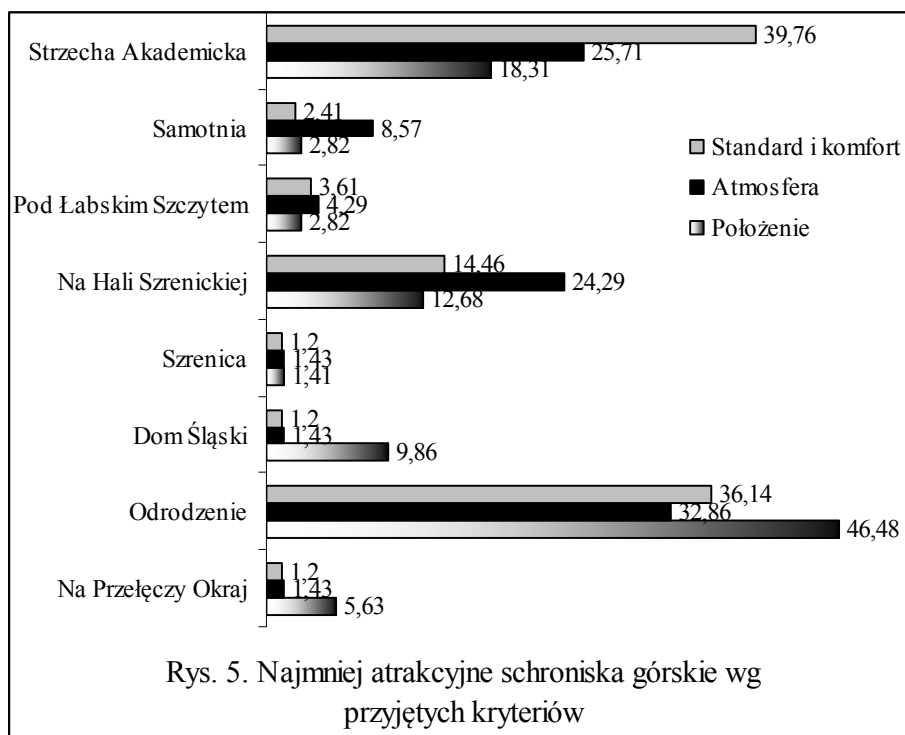
Najlepszą atmosferą w schronisku, którą tworzą turyści często wespół z obsługą, poszczycić się może obiekt „Pod Łabskim Szczytem” (36,17%), który nieznacznie wyprzedził „Samotnię” (35,46%) i zdecydowanie już „Strzechę Akademicką” (9,93%). Tak duża różnica uprawnia do postawienia tezy, że w tym zakresie pierwsze wskazane schroniska są bezkonkurencyjne.

Określając najatrakcyjniejsze schronisko pod względem „standardu i komfortu wypoczynku”, respondenci nie mieli wątpliwości. Jako najlepszą ponownie wska-

zono „Samotnię” (prawie 42%). Niecałe 28% ankietowanych mianem tym określiło schronisko „Pod Łabskim Szczytem”, a niemalże 12% „Dom Śląski”. Przy okazji trzeciego miejsca warto wspomnieć, że schronisko to dopiero od niedawna funkcjonuje w odnowionej postaci, dlatego też jeszcze niewielu turystów zdążyło się z tym nowym obliczem zaznajomić.

Zdecydowanie najmniej wskazań do miana najatrakcyjniejszego schroniska otrzymały we wszystkich trzech kategoriach dwa schroniska: „Na Przełęczy Okraj” oraz „Odrodzenie”. Szczególnie to pierwsze budzi pewne zaskoczenie w kontekście stosunkowo wysokiego miejsca, jakie osiągnęło w wartościach uśrednionej oceny poszczególnych warunków.

W rankingu na najmniej atrakcyjne położone schronisko górskie Karkonoszy ponad 46% respondentów uznało, że jest nim „Odrodzenie”. Wynik zgodny z oczekiwaniami w kontekście tak niskich ocen, jakie otrzymało to schronisko, w analizie poszczególnych elementów. Na drugim miejscu znalazła się „Strzecha Akademicka” (18,31%), a na trzecim schronisko „Na Hali Szrenickiej”, osiągając niecałe 13% (rysunek 5).

Rys. 5. Najmniej atrakcyjne schroniska górskie wg przyjętych kryteriów

Źródło: opracowanie własne.

Wskazane powyżej schroniska pojawiają się także w dwóch kolejnych rankingach na pierwszych trzech miejscach. Analizując kryterium „atmosfery”, która pozostawia wiele do życzenia, najczęściej wskazań otrzymało ponownie „Odrodzenie” (prawie 1/3 badanych), a następnie „Strzecha Akademicka” i „Na Hali Szrenickiej” (odpowiednio 25,71 i 24,29%). Kolejność odmienną zauważyć można w ocenie schronisk na najmniej atrakcyjne pod względem standardu i komfortu wypoczynku. Niemal 40% respondentów uznało bowiem „Strzechę Akademicką” za najmniej spełniającą ich wymagania w tym zakresie. Niewiele mniej, bo ponad 36% ankietowanych, wskazało według tego samego kryterium „Odrodzenie”, a ponad 14% obiekt „Na Hali Szrenickiej”.

Otrzymane wyniki dotyczące schroniska „Na Przełęczy Okraj” w obu rankingach są bardzo zbliżone, co może budzić pewne wątpliwości co do ich poprawności. Jednak należy zwrócić uwagę, że miarodajność obu tych rankingów może być zmniejszona przez fakt nieznamomości wszystkich karkonoskich schronisk przez badanych turystów. W tym przypadku wyniki mogą świadczyć o tym, że omawiany obiekt jest najmniej znany, przez co najrzadziej wskazywany.

Podsumowanie

Górskie schroniska turystyczne stanowią aktualnie osobliwą postać elementu strukturalnego potencjału turystycznego głównie za sprawą swojego usytuowania historycznego oraz geograficznego. Wieloletnia działalność tego typu obiektów na terenach prawnie chronionych ograniczana była często przez zarządzających parkami narodowymi, a w zdecydowanej większości także bezpośrednich ich właścicieli, czyli Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Ewidentne zaniedbania w tej materii, często potęgowane nietrafionymi decyzjami kadry zarządzającej, dostrzegane są głównie w „zewnątrzności” schronisk. Brak inwestycji w tym zakresie dostrzeżony został przez turystów. Podstawowe funkcje tego typu obiektów (noclegowe, sanitarne i gastronomiczne) zostały krytycznie ocenione przez respondentów, osiągając w wielu badanych przypadkach jedynie poziom dostateczny i prawie dobry. Za najistotniejsze do wprowadzenia uznano elementy wchodzące w skład grupy warunków noclegowych, w postaci czystości pokoi i wygodnego miejsca noclegowego oraz warunków wspomagających wyrażanych atmosferą w schronisku. Wskazane powyżej elementy winny stać się dla gestorów badanych obiektów noclegowych czynnikiem wywołującym określenie kierunków zmian.

Niewątpliwym atutem karkonoskich schronisk turystycznych jest ich położenie oraz głęboko zakorzeniona wśród turystów świadomość swoistej atmosfery, jaką można spotkać w górskim schronisku. Atmosferę tę współtworzą zarówno oni sami, jak i obsługa obiektu. To właśnie ten klimat, piękno gór, osobliwości przyrody czy też szczególne walory widokowe krajobrazu przyciągają turystów w te gór-

skie zakątki. Wydaje się więc, że to głównie walory turystyczne Karkonoszy stanowią o ich potencjale turystycznym, a infrastruktura turystyczna (patrz schroniska górskie) zamiast je uzupełniać, a nawet podwyższać, niestety w pewnym stopniu go osłabia. Przykładem skrajnym jest tu schronisko „Odrodzenie”, które od lat nie może wydzwignąć się z głębokiej zapaści, choć ostatnie inwestycje czynione przez kolejnego dzierżawcę wydają się zmierzać we właściwym kierunku. Odmienną sytuację odnotowano w przypadku schronisk „Szrenica” oraz „Pod Łabskim Szczytem”, które „wspomagane” są dodatkową infrastrukturą turystyczną (wyciągi narciarskie), a w konsekwencji i usługami. Wyjątek stanowi schronisko „Samotnia”, które swoją popularność zawdzięcza nie tylko położeniu w przepięknej scenerii Kotła Małego Stawu, ale także najpopularniejszej trasie turystycznej wiodącej na Śnieżkę od kościółka Wang.

Powyższe przemyślenia prowadzą do określenia kilku wniosków. W pierwszej kolejności należałoby dokonać zmiany priorytetów lub nawet celów strategicznych w działalności kadry zarządzającej, a w konsekwencji i właścicieli schronisk górskich. Zmiana ta spowoduje kreację nowej strategii rozwoju, która winna uwzględniać współczesne potrzeby turysty, nie zapominając jednak o podstawowym przeznaczeniu obiektu. Jej założenia, choć uwzględniające czynnik ekonomiczny, winny odpowiadać podstawowym założeniom związanym ze zrównoważonym rozwojem, mając głównie na uwadze podnoszenie jakości środowiska naturalnego, głównie poprzez ograniczenie szkodliwego wpływu działalności schronisk. Wydaje się, że nie w pełni wykorzystywane są możliwości pozyskiwania funduszy na modernizację i dalszy rozwój schronisk górskich, o czym świadczy aktualny ich stan. Należałoby więc uruchomić procedury pozyskiwania środków finansowania działań rozwojowych ze źródeł wewnętrznych (w ramach budżetu, np. Wojewódzkie Regionalne Programy Operacyjne, lub miejscowego kapitału) oraz zewnętrznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocowych i restrukturyzacyjnych.

Osobnym aspektem są prawdopodobnie także zmieniające się wśród współczesnych turystów wymagania w zakresie realizowanych usług. Coraz częściej poszukiwane są jak najwyższe standardy, młodzież coraz powszechniej oczekuje luksusów, zapominając jednocześnie, jakie zadania mają owe obiekty spełniać i czym się powinny charakteryzować. Omawiając więc wyniki powyższych badań, należy i na ten aspekt zwrócić uwagę.

BACKPACKER HOSTELS UND DAS TOURISTISCHE POTENTIAL VON KARKONOSZE (RIESENGEBIRGE)

Zusammenfassung

Erhöhung der Konkurrenzfähigkeit von touristischen Gebirgsregionen erfolgt durch Entwicklung von verschiedenen Arten der Touristik abhängig hauptsächlich von einer guten touristischen Infrastruktur, darunter deren wichtigen Elements – Backpacker Hostels (Jugendherbergen). Dieser Grundfaktor des touristischen Potentials wurde in seiner Struktur durch Bergwanderer im Riesengebirge bewertet. Aufgrund einer umfangreichen Umfrage wurden 24 Elemente von Backpacker Hostels analysiert, die das Image eines Hostels sowie seine Funktion und Attraktivität beeinflussende Umgebung gestalten und mitgestalten. Der Grundvorteil der Backpacker Hostels im Riesengebirge ist ihre Lage in der unterschiedlichen Landschaft. Es scheint also, dass hauptsächlich touristische Vorteile von Riesengebirge dessen touristisches Potential darstellen, und die touristische Infrastruktur (also Backpacker Hostels) – anstatt diese zu ergänzen und vielleicht sogar zu erhöhen – erfüllen ihre Aufgaben nur im Grundaussmaß. Hauptbedenken der Touristen beziehen sich auf Übernachtungs-, Sanitär- sowie gastronomische Bedingungen mit dem Niveau von „genügend“ und „fast gut“. Das attraktivste Hostel nach Meinung der Touristen ist „Samotnia“ (Teichbaude), und als am wenigsten attraktiv wurde das Hostel „Odrodzenie“ (Jugendstammhaus Rübezahl) bezeichnet.

Übersetzt von Beata Zdrzalik-Grobelna